

РОЗРОБКА МЕТОДИКИ ПОРІВНЯЛЬНОЇ ОЦІНКИ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНОГО ТРЕНДУ ЇХ РОЗВИТКУ

©2021 ОРЛОВ В. М., ГРИЦУЛЕНКО С. І.

УДК 330.341.1:338.47
JEL: L96; E22; O14; O34; O57

Орлов В. М., Грицуленко С. І. Розробка методики порівняльної оцінки телекомунікаційних нематеріальних активів у контексті глобального тренду їх розвитку

В умовах технологічного етапу розвитку інформаційного суспільства ключовим фактором конкурентоспроможності провідних компаній світу, у тому числі телекомунікаційних, стають нематеріальні активи у вигляді новітніх знань і технологій. У зв'язку з цим актуалізується проблема визначення рівня розвитку телекомунікаційних нематеріальних активів в Україні в контексті світового тренду як підґрунтя для розробки методики їх порівняльної оцінки на основі інтегрального індексу. Для досягнення даної мети у статті виміряно показники нематеріальної вартості передових телекомунікаційних компаній світу, а також нематеріальних інвестицій і галузевого новаторства в Україні. За підсумками статистичного дослідження розвитку телекомунікаційних нематеріальних активів надано обґрунтовані висновки. Зокрема, стосовно їх активного нарощування у світі, з одного боку, і недостатнього для прогресу економіки та руху до цифрового суспільства рівня розвитку в Україні, з іншого. На підставі отриманих висновків та з урахуванням необхідності пошуку нових ресурсів економічного зростання розроблено методику розрахунку інтегрального індексу телекомунікаційних нематеріальних активів для вітчизняної практики. Дана методика, що включає засоби вимірювання, критерії та показники оцінки, виступає інструментом управління телекомунікаційними нематеріальними активами з позиції базових основ розвитку. Запропонований у роботі оцінний інструментарій служить підставою для подальшої його розробки в напрямку розширення комплексу факторів (умов) розвитку телекомунікаційних нематеріальних активів в Україні.

Ключові слова: нематеріальна вартість, телекомунікаційна галузь, телекомунікаційні компанії, телекомунікаційні нематеріальні активи, інтегральна оцінка та аналіз.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-1-232-242>

Рис.: 9. **Табл.:** 7. **Бібл.:** 14.

Орлов Василь Миколайович – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки підприємства та корпоративного управління, Державний університет інтелектуальних технологій і зв'язку (вул. Кузнечна, 1, Одеса, 65029, Україна)

E-mail: orlov_vn@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-6392-5500>

Грицуленко Світлана Іванівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки підприємства та корпоративного управління, Державний університет інтелектуальних технологій і зв'язку (вул. Кузнечна, 1, Одеса, 65029, Україна)

E-mail: gsi0910@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-5191-5639>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/1823107/svitlana-grytsulenko/>

UDC 330.341.1:338.47
JEL: L96; E22; O14; O34; O57

Orlov V. M., Grytsulenko S. I. Elaborating the Methodology for Comparative Assessment of Telecommunication Intangible Assets in the Context of the Global Trend of Their Development

In the conditions of the technological stage of the information society development, intangible assets in the form of the latest knowledge and technologies become a key factor in the competitiveness of the world's leading companies, including the ones in the sphere of telecommunications. In this regard, the problem of determining the level of development of telecommunication intangible assets in Ukraine in the context of the global trend as a basis for the elaboration of a methodology for their comparative assessment based on the integral index becomes relevant. To achieve this aim, the article measures the indicators of the intangible value of advanced telecommunication companies in the world, as well as intangible investments and the sectoral innovation in Ukraine. According to the findings of the statistical research on the development of telecommunication intangible assets, reasonable conclusions are presented. In particular, considered are their active build-up in the world, on the one hand, and the level of development in Ukraine that is not sufficient for the progress of the economy and movement towards the digital society, on the other. Based on the conclusions obtained and taking into account the need to search for new resources of economic growth, a methodology for computing the integral index of telecommunication intangible assets for domestic practice is elaborated. This methodology, including measuring instruments, criteria and assessment indicators, acts as an instrument for managing telecommunication intangible assets viewed from the point of the development basics. The assessment instrumentarium proposed in the publication serves as the basis for its further development in the direction of expanding the complex of factors (conditions) for the development of telecommunication intangible assets in Ukraine.

Keywords: intangible value, telecommunications industry sector, telecommunication companies, telecommunication intangible assets, integral assessment and analysis.

Fig.: 9. **Tabl.:** 7. **Bibl.:** 14.

Orlov Vasyil M. – D. Sc. (Economics), Professor, Head of the Department of Enterprise Economics and Corporate Management, University of Intellectual Technologies and Communications (1 Kuznechna Str., Odesa, 65029, Ukraine)

E-mail: orlov_vn@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-6392-5500>

Grytsulenko Svitlana I. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Enterprise Economics and Corporate Management, University of Intellectual Technologies and Communications (1 Kuznechna Str., Odesa, 65029, Ukraine)

E-mail: gsi0910@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-5191-5639>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/1823107/svitlana-grytsulenko/>

В умовах цифрового етапу розвитку інформаційного суспільства значно зростає вплив нематеріальних активів (НМА) на конкурентоздатність провідних світових компаній, у тому числі телекомунікаційних. Як показали попередні дослідження [1], лідерами за загальною нематеріальною вартістю, поряд із технологічними корпораціями (Apple, Amazon, Microsoft, Alphabet, Facebook, Alibaba та ін.), є також і великі телекомунікаційні компанії (AT&T, Verizon, Deutsche Telekom, T-Mobile, Cisco, SoftBank). При цьому в активах останніх нематеріальна складова є дуже суттєвою (від 66 до 90% у 2020 р.). Очевидно, інтереси провідних компаній світу лежать у сфері прискореного зростання НМА у вигляді новітніх знань і технологій, інновацій і бізнес-ідей.

Беручи до уваги фактор суттєвого впливу телекомунікаційного бізнесу на економічний прогрес і рух до цифрового суспільства та негайну необхідність пошуку нових ресурсів економічного зростання в умовах економічної кризи, що спостерігається сьогодні, зокрема в Україні, актуалізується питання оцінки рівня розвитку телекомунікаційних НМА у вітчизняній практиці.

Різні аспекти НМА підприємств знайшли своє відображення у працях зарубіжних і вітчизняних учених (Е. Брукінг, Ц. Гриліхес, А. Барух, О. Козирев, А. Отирба, Г. Андрощук, Б. Бутнік-Сіверський, В. Геєць, П. Крайнев та інші). Незважаючи на достатньо глибокі наукові дослідження, у вітчизняній практиці проблема розвитку телекомунікаційних НМА в руслі глобальних тенденцій залишається не вирішеною. Пов'язане це, у тому числі, з нерозробленістю оцінних методик невідчутних благ, адекватних завданням їх розвитку.

Зростаюча економічна значущість телекомунікаційних НМА поряд із потребою в удосконаленні інформаційно-методологічної бази їх вимірювання, обумовили вибір теми даного дослідження.

Мета статті – аналіз стану і динаміки розвитку телекомунікаційних НМА в Україні в контексті світового тренду як підґрунтя для розробки методики їх

порівняльної оцінки на основі інтегрального індексу. Інформаційною базою дослідження є статистичні дані та прогнози з проблеми дослідження [2–14].

В аналітичних цілях виміряні основні показники нематеріальної вартості передових телекомунікаційних компаній світу, а також відповідних інвестицій і галузевого новаторства у вітчизняній практиці.

Отже, у світі йде активний процес нарощування нематеріальної вартості транснаціональними корпораціями. Як свідчать висновки Brand Finance Global Intangible Finance Tracker (GIFT™) 2020, загальна вартість НМА зросла до рекордно високого рівня у \$65,7 трлн, що складає 54% від глобальної вартості світових біржових активів. При цьому серед розкритих НМА ціннішим активом стабільно є гудвіл (8% від глобальної вартості), тоді як станом на 01.09.2020 р. частка інших облікованих НМА (4%) знизилася до рівня 2005 р. (рис. 1).

Загалом для 2020 і 2005 рр. характерні схожі тенденції: однакові частки облікованих НМА та висока питома вага нерозкритої складової нематеріальної вартості (42 і 51% відповідно), найбільша порівняно з іншими роками аналізу.

Прикладом для інших секторів економіки щодо внесення даних про НМА у фінансову звітність є телекомунікаційна галузь з вищим рівнем їх розкриття, зокрема у 2018 р.: 51% (рис. 2).

Стабільним лідером тут є телекомунікаційний конгломерат AT&T, якому у 2018–2020 рр. належить світова першість за рівнем обліку НМА (табл. 1).

Примітно, що 6 з 11 корпорацій облікували в балансах від 53 до 80% НМА, з яких найбільш згадуваними є ліцензії та контакти з клієнтами. Вартість гудвілу також згадується у випадках продажу компаній. Так, на нього припадає більшість (34 із \$35 млрд, або 97%) розкритих НМА корпорації з розробки та продажу мережевого обладнання Cisco і телекомунікаційного оператора ТІМ (26 із \$33 млрд, або 79%).

Незважаючи на деяке зменшення вартості телекомунікаційних брендів (до \$558,4 млрд у 2020 р.

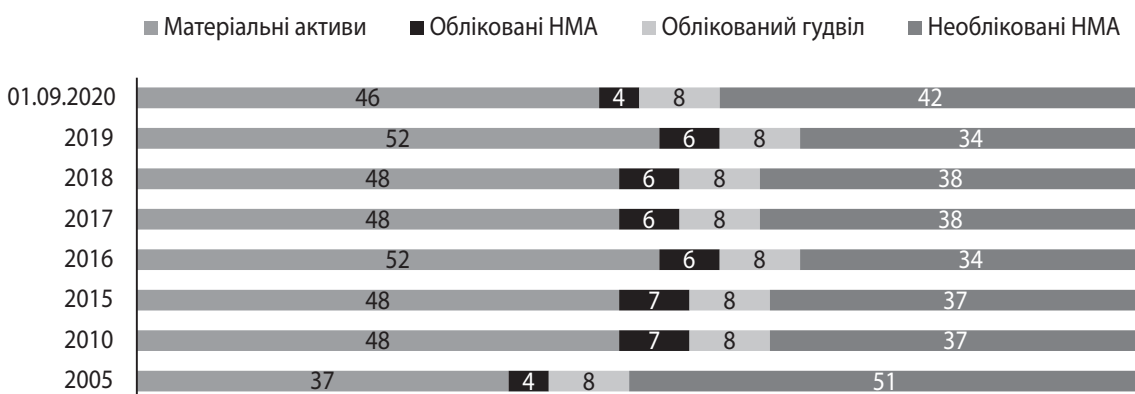

Рис. 1. Структура глобальної вартості компаній за 2005, 2010, 2015–2020 рр., %

Джерело: побудовано на основі даних [2].

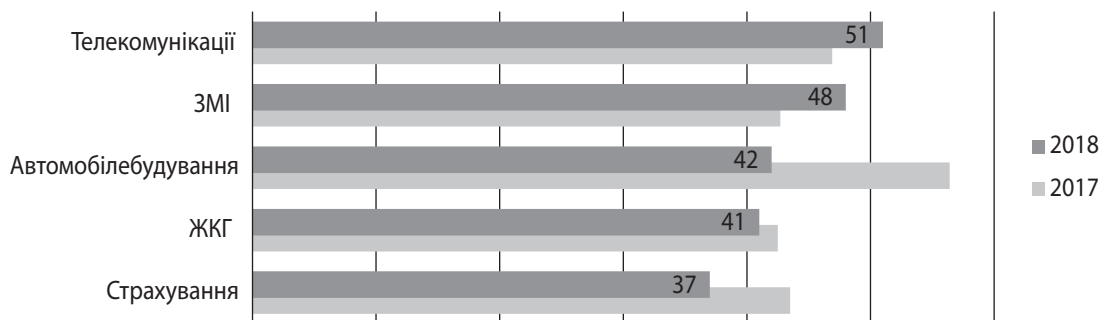

Рис. 2. Телекомунікаційна галузь у топ-5-2018 світових лідерів за рівнем розкриття нематеріальної вартості, %
 Джерело: побудовано на основі даних [3; 4].

Таблиця 1

Телекомунікаційні компанії в рейтингу 100 світових лідерів за рівнем розкриття нематеріальної вартості у 2020 р.

Ранг 2020	Ранг 2019	Ранг 2018	Компанія, країна	Вартість розкритих НМА/з неї гудвілу, \$млрд	Частка розкритих НМА, %		
				2020	2020	2019	2018
1	1	1	AT&T, США	299/144	74	84	71
5	19	16	Deutsche Telekom, Німеччина	142/14	53	62	68
6	5	4	Verizon, США	130/25	35	43	46
11	56	50	T-Mobile, Німеччина	100/11	43	50	57
33	29	30	Vodafone, В. Британія	59/34	59	171	158
35	9	12	SoftBank, Японія	55/37	24	73	73
45	35	29	Orange, Франція	47/31	64	80	77
65	61	63	Cisco, США	35/34	20	17	20
70	33	23	Telefonica, Іспанія	34/20	40	65	71
73	43	36	TIM, Італія	33/26	80	138	131
84	49	39	CenturyLink, США	30/21	68	102	109

Джерело: складено за [2; 4; 5].

з \$620,8 млрд у 2019 р., або на \$62,4 млрд), галузь залишається в першій п'ятірці найцінніших світових брендів (табл. 2).

Таким чином, очевидний високий рівень розвитку телекомунікаційних НМА в міжнародній практиці.

В Україні система статистичного моніторингу НМА не повною мірою відповідає запитам користувачів такої інформації. Так, за межами спостережень залишаються дані з вартості НМА у зведеному балансі та структурі необоротних активів підприємств та гудвілу, безпосередньо з ними пов'язаного, що звужує рамки статистичного вивчення на макро- та мезорівнях. Обстеження новаторства лише по укрупнених видах економічної діяльності (наприклад, «Інформація та телекомунікації») ускладнює отримання об'єктивних оцінок з розвитку НМА в розрізі складових секторів. З урахуванням обмеженого характеру інформації отримання окремих висновків про рівень розвитку телекомунікаційних

НМА в Україні можливе на підставі даних про відповідні капітальні інвестиції.

Отже, співвідношення нематеріальної та матеріальної складових галузевих капітальних інвестицій у середньому за 2010–2019 рр. складає 26,9:73,1% (рис. 3). При цьому частка НМА в загальному їх обсязі майже в 6 раз більша за аналогічний показник підприємствах України в цілому (4,6:95,4%) (рис. 4), але вдвічі менша за світові показники (51,3%).

Окремо відзначимо пікові роки інвестиційної активності (2015 і 2018 рр.), коли питома вага галузевих нематеріальних інвестицій (54,6 і 57,2% відповідно) була зрівняна зі світовими значеннями. На жаль, протилежна ситуація з показниками обсягів інвестування в НМА. Тут галузь у цілому значно поступається навіть одній з вищерозглянутих передових компаній світу. Так, чисті обліковані НМА (без вартості гудвілу) італійського оператора телекомунікацій TIM склали \$9 млрд у 2018 р., тоді як за-

Цінність світових брендів за секторами економіки у 2020 р.

Ранг 2020	Ранг 2019	Сектор економіки	Вартість бренду, \$млрд		Частка у загальній сумі, %	
			2020	2019	2020	2019
1	1	Технології	986,5	1631,6	14,0	23,7
2	2	Банківська справа	926,4	934,2	13,1	13,6
3	5	Роздрібна торгівля	794,0	414,8	11,3	6,0
4	3	Телекомунікації	558,4	620,8	7,9	9,0
5	4	Автомобілебудування	496,2	456,4	7,0	6,6
Інші сектори	3293,7	2820,3	46,7	41,1		
РАЗОМ	7055,2	6878,1	100	100		

Джерело: складено за [6; 7].

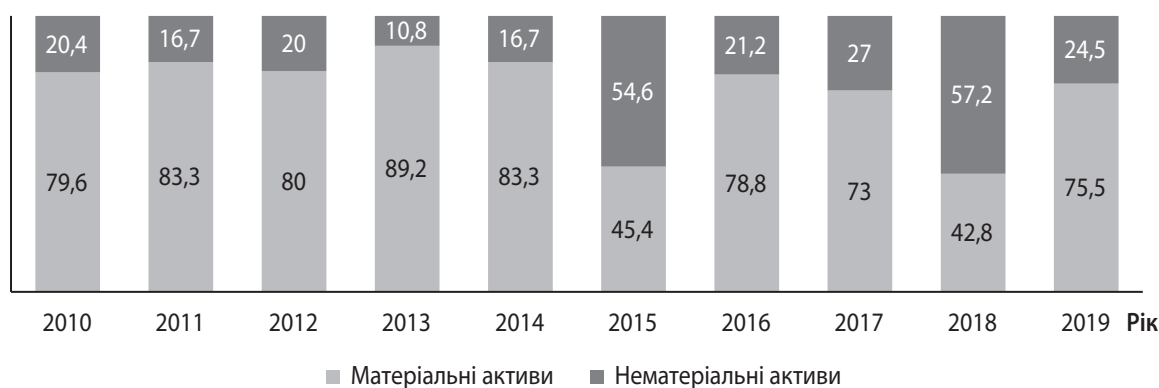

Рис. 3. Капітальні інвестиції в галузі телекомунікацій України за 2010–2019 рр., %

Джерело: побудовано на основі даних [8].

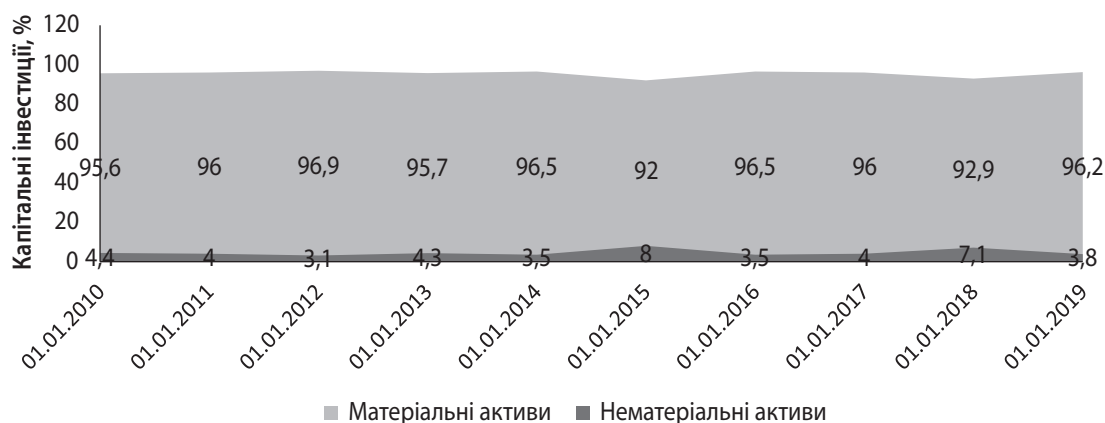

Рис. 4. Капітальні інвестиції підприємств України за 2010–2019 рр., %

Джерело: побудовано на основі даних [8].

гальний обсяг інвестицій у телекомунікаційні НМА в Україні цього року – лише \approx \$0,4 млрд (12180 млн грн, табл. 3).

Натомість, на фоні нерозповсюдженості в цілому практики використання НМА в господарській діяльності вітчизняних суб'єктів бізнесу, оператори телекомунікацій вигідно вирізняються.

Стабільним галузевим лідером нематеріального інвестування, обсяг якого збільшився на 1,8 млрд грн

(до 2,5 млрд грн у 2019 р. з 0,7 млрд грн у 2010 р.), є сфера бездротового електрозв'язку. Тут пік активності припадає саме на 2015 і 2018 рр., коли більшою мірою інвестовано у придбання концесій, патентів, ліцензій і т. ін. (9,2 і 9,9 млрд грн відповідно), а в інші роки – у програмне забезпечення (0,9 млрд грн у середньому за 2010–2019 рр.).

Відмічаючи в цілому позитивний тренд зростання обсягів інвестування в галузеві НМА (у 2,4

Обсяг капітальних інвестицій в Україні в телекомунікаційні НМА в розрізі галузевих видів економічної діяльності за 2010, 2015–2019 рр.

Показник	Значення по роках, млн грн					
	2010	2015	2016	2017	2018	2019
Усього інвестицій у телекомунікаційні НМА, у т. ч. по видах економічної діяльності:	1184,3	10671,1	2270,4	3464,7	12180,0	2876,3
• дровтовий електрозв'язок, з них:	219,9	57,5	91,4	354,3	140,0	209,5
– у концесії, патенти, ліцензії, торгові марки й аналогічні права	26,6	29,6	42,8	125,3	55,0	58,9
– у придбання програмного забезпечення	186,8	10,9	11,3	194,3	42,3	57,2
• бездротовий електрозв'язок, з них:	724,9	10605,1	2158,2	3069,6	11984,9	2547,1
– у концесії, патенти, ліцензії, торгові марки й аналогічні права	111,2	9166,0	289,1	1289,1	9944,8	349,7
– у придбання програмного забезпечення	568,5	1147,8	1667,0	1401,9	1543,1	1524,2
• супутниковий електрозв'язок, з них:	0,25	1,92	4,32	0,22	0,52	0,45
– у концесії, патенти, ліцензії, торгові марки й аналогічні права	0,21	0,08	0,46	–	0,44	0,39
– у придбання програмного забезпечення	0,04	1,44	3,86	0,22	0,08	0,01
• інша діяльність з електрозв'язку, з них:	239,32	6,61	16,50	40,56	54,59	119,29
– у концесії, патенти, ліцензії, торгові марки й аналогічні права	227,32	0,13	0,12	0,14	0,46	0,03
– у придбання програмного забезпечення	11,88	6,47	13,91	28,21	40,63	83,32

Джерело: складено за [8].

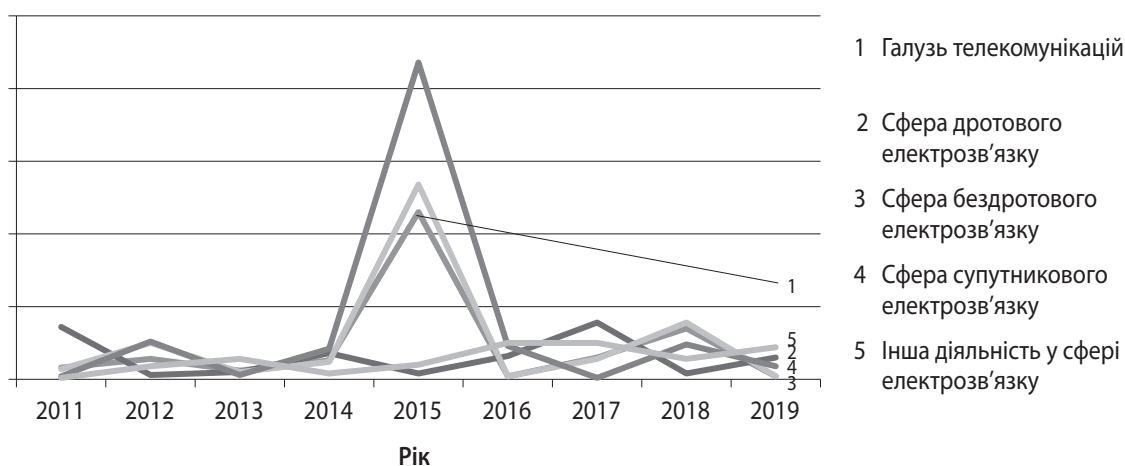

Рис. 5. Індекс динаміки обсягів інвестицій у телекомунікаційні НМА за 2011–2019 рр.

Джерело: побудовано на основі даних [8].

разу у 2019 р. порівняно з 2010 р.), зазначимо його нестабільну динаміку, передусім у сфері супутникового електрозв'язку, що різниться у 218 разів між вищими у 2015 р. і нижчими у 2017 р. темпами (21,8:0,1) (рис. 5). При цьому лівова частка (72%) нематеріальних інвестицій підгалузі спрямована на придбання програмного забезпечення. Тоді як, за оцінками експертів Saxo Bank, відомого в Європі нестандартними прогнозами [9], саме технології наступного покоління, у тому числі супутниковий Інтернет, забезпечать у найближчий час першочергове зростання економік, що розвиваються.

Як позитивний факт відзначимо домінування (89% у середньому за період аналізу) інтелектуальної компоненти (вартість прав інтелектуальної власності) у загальному обсязі інвестицій у телекомунікаційні НМА (рис. 6).

У даному контексті наочним є і більший рівень інноваційної активності суб'єктів економічної діяльності «Інформація та телекомунікації» (24,2% у середньому за 2010–2018 рр.) відносно економіки в цілому (20,4%) (рис. 7).

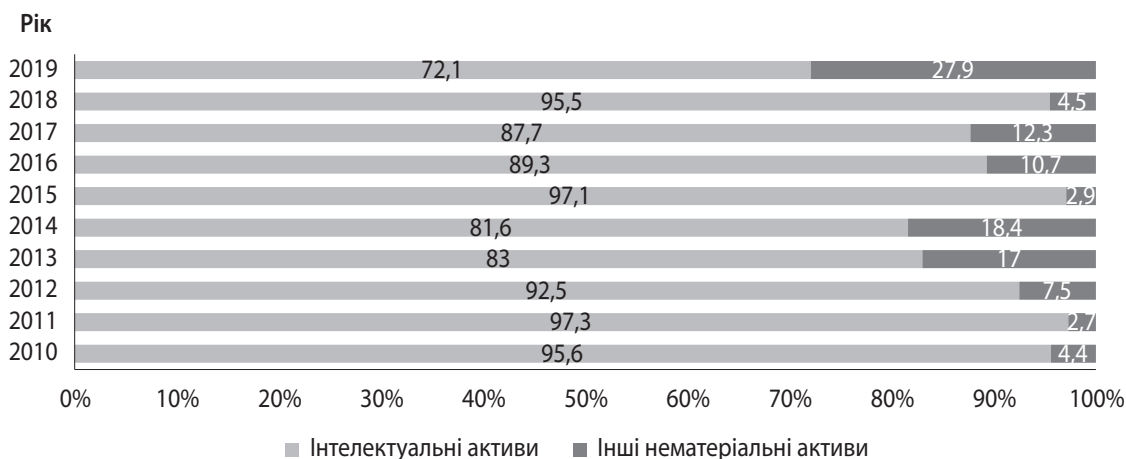

Рис. 6. Структура обсягів інвестицій у телекомунікаційні НМА за 2010–2019 рр., %

Джерело: побудовано на основі даних [8].

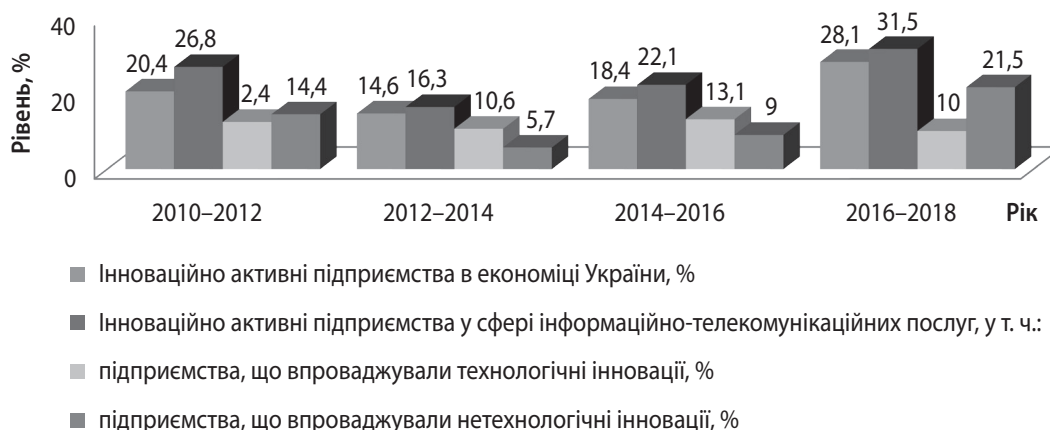

Рис. 7. Рівень інноваційної активності підприємств сфери інформаційно-телекомунікаційних послуг за 2010–2018 рр., %

Джерело: побудовано на основі даних [10; 11].

Окремо зауважимо на негативних для високотехнологічної галузі трендах з реалізації важливіших об'єктів технологічних патентів, якими є винахід і корисна модель, а саме:

- ✦ зменшення частки підприємств з технологічними інноваціями (-2,4%);
- ✦ переважна частка нетехнологічних інновацій за 2016–2018 рр., удвічі більша за технологічні (21,5:10) в діяльності досліджуваних підприємств.

Як наслідок, до рейтингу «Топ-50-209 інноваційних компаній України» увійшли два телекомунікаційні оператори (Київстар, Датагруп), визнані інновації яких належать до нетехнологічного виду (табл. 4).

Очевидно, український ринок телекомунікацій, незважаючи на зростання (+52,3%) протягом 2010–2019 рр. (рис. 8), залишається малопривабливим для міжнародних компаній щодо впровадження останніх технологічних досягнень.

Даний висновок підтверджений також і від'ємною динамікою показників патентування вина-

ходів у сфері електро- та цифрового зв'язку (табл. 5), аналіз яких, поряд з іншими об'єктами єдиної технології (корисними моделями, промисловими зразками, програмами для ЕОМ, «ноу-хау»), займає важливіше місце в оцінці рівня розвитку новаторства загалом і телекомунікаційних НМА зокрема.

Так, падіння активності іноземних заявників у патентуванні винаходів в області цифрового зв'язку складає майже 83% у 2019 р. щодо 2015 р.

Подібні проблеми і з патентуванням корисних моделей за цим технічним напрямом, темпи скорочення якого з боку національних і іноземних заявників у сукупності складають майже 18% (табл. 6).

Таким чином, рівень розвитку телекомунікаційних НМА в Україні недостатній для вирішення проблем цифрової трансформації та локомотивної ролі галузі у стимулюванні економічного зростання. Очевидною є необхідність системного моніторингу телекомунікаційних НМА для раціоналізації управлінських рішень з їхнього розвитку.

Топ-5-2019 інноваційних компаній України у галузі «ІТ та Телеком»

Ранг	Компанія	Суть інновацій
1	Київстар (оператор телекомунікацій)	Оплата онлайн-навчання співробітників через Coursera і Lynda; введення для менеджерів середньої ланки гейміфікованої програми навчання (методологія щодо стимулювання навчання за допомогою ігрових елементів)
2	ІТ.Integrator (системний інтегратор у сфері ІТ)	Постачання корпоративним клієнтам систем відеоспостереження з «розумною» аналітикою, що дозволяє розпізнавати стать і вік відвідувачів банків, супермаркетів
3	Датагруп (оператор телекомунікацій для бізнесу і дому)	Уніфікація бізнес-процесів у регіональних представництвах, об'єднання в єдину ІТ-платформу процесів управління взаємодією з клієнтами (CRM), технічного супроводу продажів (NTS) та обслуговування клієнтів (Service Desk), реалізація масштабної програми «Кадровий резерв»
4	Октава Капітал (оператор кібербезпеки)	Запровадження комплаєнс-функції (рішення, що дозволяє дотримуватися в роботі законодавчих норм, розподіляти зони відповідальності щодо управління ризиками, систематизувати внутрішній контроль і аудит)
5	Admitad (високотехнологічна платформа у сфері digital-маркетингу)	Об'єднання рекламодавців і забезпечення продажів через партнерські CPA-мережі (cost per action) (метод, що дозволяє рекламодавцю платити одній CPA-мережі за продажі всіх вебмайстрів і не супроводжувати технічні та фінансові процеси)

Джерело: складено за [12].

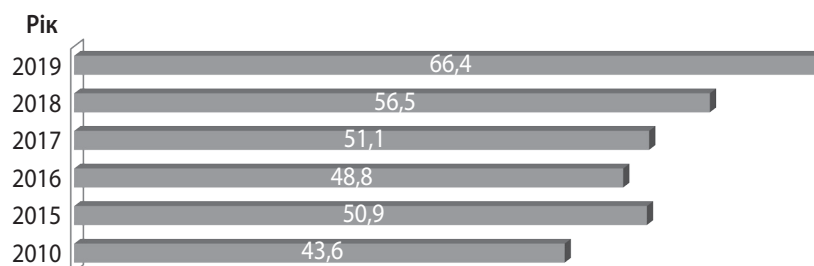

Рис. 8. Телекомунікаційні доходи в Україні за 2010, 2015–2019 рр., млрд грн

Джерело: побудовано на основі даних [13].

Таблиця 5

Патентування в Україні винаходів у сфері електро- і цифрового зв'язку у 2015 і 2019 рр.

Технічні напрями	Національні заявники		Зміни, %	Іноземні заявники		Зміни, %
	2015	2019		2015	2019	
Усього надійшло патентних заявок на винаходи, з них за технічним напрямом:	2271	2096	-7,7	2222	1754	-21,1
• телекомунікації	19	14	-26,3	3	3	0,00
• цифровий зв'язок	8	6	-25,0	23	4	-82,6
% галузевих заявок на винаходи	1,19	0,95	-20,2	1,17	0,40	-65,8
Усього видано національних патентів						
на винаходи, з них за напрямом:	1516	1248	-17,8	1498	1007	-32,8
• телекомунікації	11	15	+36,4	6	1	-83,3
• цифровий зв'язок	5	8	+60,0	22	2	-90,9
% галузевих патентів на винаходи	1,06	1,84	+73,6	1,87	0,30	-84,0

Джерело: складено на основі [14].

Патентування корисних моделей у сфері електро- і цифрового зв'язку у 2015 і 2019 рр.

Технічні напрями	Кількість по роках, од.		Зміни, %
	2015	2019	
Усього заявок на корисні моделі, з них за напрямом:	8620	8458	-1,9
• телекомунікації	53	65	+22,6
• цифровий зв'язок	17	14	-17,6
% галузевих заявок на корисні моделі	0,81	0,93	+14,8
Усього патентів на корисні моделі з них за напрямом:	8035	8288	+3,1
• телекомунікації	47	65	+38,3
• цифровий зв'язок	14	17	+21,4
% галузевих патентів на корисні моделі	0,76	0,99	+30,3

Джерело: складено на основі [14].

З огляду на отримані оцінки та роль НМА як фактора конкурентоздатності сучасних телекомунікаційних компаній, а також потреби в підвищенні рівня їх розвитку в Україні, доцільним представляється розробка методики розрахунку інтегрального індексу телекомунікаційних НМА для застосування у вітчизняній практиці. У даному контексті критеріями оцінки НМА як базових основ їх розвитку можна визначити такі (рис. 9).

- ✦ вимірювати загальний рівень розвитку телекомунікаційних НМА у взаємозв'язку та взаємозалежності його структурних компонентів;
- ✦ виявляти точки активізації нематеріального інвестування та новаторства, формувати нові напрями інноваційного розвитку галузі телекомунікацій;
- ✦ визначати точки зростання ринкової вартості телекомунікаційних компаній за рахунок залучення НМА до господарського обігу;

Рис. 9. Критерії оцінки рівня розвитку телекомунікаційних НМА

Своєю чергою, кожний із окремих індексів містить певний набір кількісних і якісних показників, найбільш значущих для відповідної характеристики телекомунікаційних НМА (табл. 7).

Інтегральне значення галузевого індексу розвитку НМА (ГІРНМА) можна розрахувати як середнє арифметичне трьох його індексів, що описують окремі оцінки загального процесу розвитку телекомунікаційних НМА. Окремі індекси є середнім арифметичним величин нормалізованих (приведених для порівняння до однакової розмірності шляхом співвіднесення фактичних і найкращих у вибірці даних) показників, що входять у кожний із них.

ГІРНМА дозволяє:

- ✦ проводити порівняльний аналіз телекомунікаційних НМА в динаміці;

- ✦ оцінювати рівень реалізації інноваційної стратегії розвитку, коректувати інноваційну політику, приймати інформовані управлінські рішення на рівні окремих компаній і галузі в цілому;
- ✦ формувати галузевий рейтинг розвитку телекомунікаційних НМА.

ВИСНОВКИ

Отже, по результатах аналізу телекомунікаційних НМА в Україні в контексті глобального тренду їхнього розвитку виявлено проблеми та розроблено методику порівняльної оцінки на основі галузевого інтегрального індексу. Отримані результати дозволили зробити певні висновки:

1. Активними учасниками процесу нарощування нематеріальної вартості є провідні телекомунікаційні компанії світу, на що вказує, зокрема, таке:

Система показників вимірювання рівня розвитку телекомунікаційних НМА

ІНДЕКС НЕМАТЕРІАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ КОМПАНІЙ	
Обсяг капітальних інвестицій у телекомунікаційні НМА, у. о.	
Частка нематеріальних інвестицій в обсязі капітального інвестування, %	
Коефіцієнт нематеріального інвестування – співвідношення нематеріальних і матеріальних капітальних інвестицій	
Обсяг інтелектуальних інвестицій у телекомунікаційні НМА, %	
Частка інтелектуальних інвестицій в обсязі нематеріального інвестування, %	
Коефіцієнт інтелектуального інвестування – відношення інтелектуальних інвестицій до інших нематеріальних капітальних інвестицій	
ІНДЕКС НОВАТОРСТВА ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ КОМПАНІЙ	
Частка інноваційно активних підприємств в економіці країни (галузі), %	
Коефіцієнт упровадження технологічних інновацій – співвідношення підприємств з технологічними та нетехнологічними інноваціями	
Обсяг інноваційних витрат, у. о.	
Частка НМА (витрат на придбання інших зовнішніх знань) в обсязі інноваційних витрат, %	
Обсяг реалізованої інноваційної продукції, у. о.	
Коефіцієнт новизни реалізованої продукції – співвідношення нової для ринку та нової для підприємства інноваційної продукції підприємств з технологічними інноваціями	
Обсяг патентування за технічними напрямками електро- та цифровий зв'язок	
Коефіцієнт інтеграції у світовий ринок інновацій – співвідношення національних та іноземних заявників (патентовласників) за технічними напрямками електро- та цифровий зв'язок	
ІНДЕКС НЕМАТЕРІАЛЬНОЇ ВАРТОСТІ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ КОМПАНІЙ	
Загальна нематеріальна вартість ¹ , у. о.	
Частка нематеріальної вартості у структурі ринкової вартості ² , %	
Коефіцієнт формування нематеріальної вартості – співвідношення нематеріальної та матеріальної вартості	
Частка облікованих (необлікованих) НМА у загальній нематеріальній вартості, %	
Коефіцієнт розкриття нематеріальної вартості – співвідношення облікованих і необлікованих НМА	
Загальна вартість телеком-брендів, у. о.	

Примітки:

¹ Нематеріальна вартість – вартість облікованих і необлікованих НМА телекомунікаційних компаній.

² Ринкова вартість розраховується з урахуванням усіх джерел її фінансування.

- ✦ входження телекомунікаційних гігантів (AT&T, Verizon, Deutsche Telekom, T-Mobile, Cisco, SoftBank) до топ-100-2020 світових лідерів за нематеріальною вартістю;
- ✦ першість галузі за рівнем (51%) розкриття НМА у 2018 р. і передові позиції (1, 5, 6, 11...) її суб'єктів у відповідному топ-100-2020 світових лідерів;
- ✦ входження телекомунікаційної галузі до п'ятірки найцінніших світових брендів 2019 і 2020 рр. (3-тє і 4-тє місце відповідно).

2. Незважаючи на очевидний світовий тренд, в Україні рівень розвитку телекомунікаційних НМА недостатній для забезпечення зростання економіки та прогресу руху до цифрового суспільства, про що свідчить, зокрема, таке:

- ✦ незрівнянність загального обсягу галузевих нематеріальних інвестицій навіть з одним

- з світових телекомунікаційних операторів за цим показником, наприклад ТІМ (\$0,4:\$9 млрд у 2018 р. відповідно);
- ✦ нестабільність динаміки нематеріальних інвестицій, зменшення частки підприємств з технологічними інноваціями (-2,4%) на користь нетехнологічних (+7%), незважаючи на прогнозні оцінки щодо вибухового зростання економік, що розвиваються, де впровадження технологій наступного покоління підвищує продуктивність праці краще, ніж у розвинених країнах;
- ✦ від'ємна динаміка (-83% за 2015–2019 рр.) патентування іноземними заявниками винаходів у сфері цифрового зв'язку як факт падіння привабливості ринку телекомунікацій України для впровадження міжнародними компаніями новітніх технологічних досягнень.

3. Враховуючи отримані оцінки та ключову роль НМА в забезпеченні конкурентних переваг телекомунікаційних компаній та потребу в підвищенні рівня їх розвитку в Україні, розроблено методику розрахунку інтегрального індексу телекомунікаційних НМА для застосування у вітчизняній практиці.

4. Методику розрахунку ГІРНМА, що включає засоби вимірювання (міжнародні та національні моніторингові спостереження), критерії та показники оцінки, запропоновано як інструмент управління телекомунікаційними НМА з точки зору базових основ розвитку.

Подальша розробка ГІРНМА пов'язана з розширенням комплексу умов розвитку телекомунікаційних НМА (наприклад, раціональне використання), збільшенням інформаційно-аналітичних інструментів (наприклад, опитування експертів) та кількості показників для їх всебічної оцінки.

Результати дослідження можуть бути використані як інструментарій оцінки рівня розвитку телекомунікаційних НМА в нових економічних реаліях, а також як підґрунтя для його подальшого розвитку. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Грицуленко С. І., Столяр М. О. Статистичне дослідження нематеріальної вартості провідних телекомунікаційних компаній світу. *ЛІГОС*. 2020. В. 1. С. 63–68.
DOI: 10.36074 /25.12. 2020.v1.23
2. Global Intangible Finance Tracker (GIFT™ 2020) – an annual review of the world's intangible value. October 2020. URL: <https://brandirectory.com/download-report/brand-finance-GIFT-2020.pdf>
3. Global Intangible Finance Tracker (GIFT™ 2017) – an annual review of the world's intangible value. June 2017. URL: https://brandfinance.com/wp-content/uploads/1/gift_report_2017_bf_version_high_res_version.pdf
4. Global Intangible Finance Tracker (GIFT™ 2018) – an annual review of the world's intangible value. October 2018. URL: https://brandirectorypublic.s3.eu-west-2.amazonaws.com/reports_free/GIFT.pdf
5. Global Intangible Finance Tracker (GIFT™ 2019) – an annual review of the world's intangible value. November 2019. URL: <https://brandirectory.com/reports/global-intangible-finance-tracker-gift-2019>
6. Global 500 2019 – the annual report on the world's most valuable and strongest brands. February 2019. URL: <https://brandirectory.com/download-report/brand-finance-global-500-2019-preview.pdf>
7. Global 500 2020 – the annual report on the world's most valuable and strongest brands. January 2020. URL: <https://brandirectory.com/download-report/brand-finance-global-500-2020-preview.pdf>
8. Капітальні інвестиції підприємств за видами економічної діяльності (2010–2019) // Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/ibd/iki_ed/iki_ed_u/arh_kied_u.html

9. Saxo Bank дал «шокирующие прогнозы» на 2021 год. URL: https://quote.rbc.ru/news/article/5f9e1f779a7947f1831af12d?from=from_main_12
10. Наукова та інноваційна діяльність України 2015 : статистичний збірник. Київ, 2016. 257 с. URL: http://www.cisstat.com/innovation/Ukraine_publication_01.pdf
11. Наукова та інноваційна діяльність України 2018 : статистичний збірник. Київ, 2019. 108 с. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/09/zb_nauka_2018.pdf
12. ТОП-50 инновационных компаний Украины // delo.ua. 09.12.2019. URL: <https://delo.ua/business/top-50-innovacionnyh-kompanij-ukrainy-361631/>
13. Річні звіти за 2018 і 2019 рр. // Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації. URL: <https://nkrzi.gov.ua/index.php?r=site/index&pg=34&language=uk>
14. Річні звіти за 2015 і 2019 рр.: статистика, звіти, плани // Державне підприємство «Український інститут інтелектуальної власності» (Укрпатент). URL: <https://ukrpatent.org/uk/articles/statistics>

REFERENCES

- “Global 500 2019 – the annual report on the world's most valuable and strongest brands”. February 2019. <https://brandirectory.com/download-report/brand-finance-global-500-2019-preview.pdf>
- “Global 500 2020 – the annual report on the world's most valuable and strongest brands”. January 2020. <https://brandirectory.com/download-report/brand-finance-global-500-2020-preview.pdf>
- “Global Intangible Finance Tracker (GIFT™ 2017) – an annual review of the world's intangible value”. June 2017. https://brandfinance.com/wp-content/uploads/1/gift_report_2017_bf_version_high_res_version.pdf
- “Global Intangible Finance Tracker (GIFT™ 2018) – an annual review of the world's intangible value”. October 2018. https://brandirectorypublic.s3.eu-west-2.amazonaws.com/reports_free/GIFT.pdf
- “Global Intangible Finance Tracker (GIFT™ 2019) – an annual review of the world's intangible value”. November 2019. <https://brandirectory.com/reports/global-intangible-finance-tracker-gift-2019>
- “Global Intangible Finance Tracker (GIFT™ 2020) – an annual review of the world's intangible value”. October 2020. <https://brandirectory.com/download-report/brand-finance-GIFT-2020.pdf>
- Hrytsulenko, S. I., and Stoliar, M. O. “Statystychne doslidzhennia nematerialnoi vartosti providnykh telekomunikatsiinykh kompanii svitu” [Statistical Study of Intangible Value of the World's Leading Telecommunications Companies]. *ЛІГОС*, vol. 1 (2020): 63-68.
DOI: 10.36074 /25.12. 2020.v1.23
- “Kapitalni investytsii pidpriemstv za vydamy ekonomichnoi diialnosti (2010-2019)” [Capital Investments of Enterprises by Types of Economic Activity (2010-2019)]. *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy*. http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/ibd/iki_ed/iki_ed_u/arh_kied_u.html
- “Naukova ta innovatsiina diialnist Ukrainy 2015 : statystychnyi zbirnyk” [Scientific and Innovative Activity of Ukraine 2015: Statistical Collection]. Kyiv, 2016.

http://www.cisstat.com/innovation/Ukraine_publication_01.pdf

“Naukova ta innovatsiina diialnist Ukrainy 2018 : statystychnyi zbirnyk” [Scientific and Innovative Activity of Ukraine 2018 : Statistical Collection]. Kyiv, 2019. http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/09/zb_nauka_2018.pdf

“Richni zvity za 2015 i 2019 rr.: statystyka, zvity, plany” [Annual Reports for 2015 and 2019: Statistics, Reports, Plans]. Derzhavne pidpriemstvo «Ukrainskyi instytut intelektualnoi vlasnosti» (Ukrpatent). <https://ukrpatent.org/uk/articles/statistics>

“Richni zvity za 2018 i 2019 rr.” [Annual Reports for 2018 and 2019]. Natsionalna komisiia, shcho zdiisniue derzhavne rehuliuвання u sferi zviazku ta informatyzatsii. <https://nkrzi.gov.ua/index.php?r=site/index&pg=34&language=uk>

“Saxo Bank dal «shokiruyushchiye prognozy» na 2021 god” [Saxo Bank Gave “Shocking Forecasts” for 2021]. https://quote.rbc.ru/news/article/5fce1f779a7947f1831af12d?from=from_main_12

“TOP-50 innovatsionnykh kompaniy Ukrainy” [TOP-50 Innovative Companies in Ukraine]. delo.ua. December 09, 2019. <https://delo.ua/business/top-50-innovatsionnyh-kompanij-ukrainy-361631/>